

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy 308

Hely

Idő

"187/19"

Személy

Helyszám

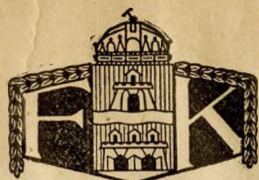
Szerző: *Peter Deuó*
Cím: *Ácsorgások a régi Pest utcáin*

Forrás: *Budapesti Hírlap*

Bp
(Hely)

1927. 8. 14.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Ácsorgások a régi Pest utcáin.

Rengeteg sokat beszélhet Pestről, Budáról, aki vissza tud emlékezni a mult emberöltő idejére és bele tudja képzelni magát abba a gyönyörű világba, amely akkor itt körülötte özönlött...

A jó kis töcskák, kőművesek lehordták, elhordták azt a régi várost és helyébe építettek egy sokkal, sokkal szebbet, de hiába! — *kedvesebbet* nem tudtak. Azok az egyemeletes házak, amelyek szürkék voltak, még akkor is, ha ribizlimártás színűre voltak bepingálva, csak annak voltak szürkék, akik nem érezték azt a csodálatos hangulatot, amely e hosszú házsorokon, mint egy finom, rózsaszín pára rajt' ült. A háromemeletes, de még a kétemeletes házak is olyan méltóságosan nyultak föl az utcasorokban, hogy a vidéki kálomista lelkész, aki először járt Pesten és szóltanul csodálta végig a várost, midőn az ott patvaristáskodó földije végigmotogató neki s csak mikor már elköszönt, hogy hazatér, akkor nem tudta nagy ecclesiastikus büszkeségét elhallgatni, de mondá:

— Kedves öcsém, büszke és boldog vagyok, hogy hazánk fővárosában részünkről ennyi collégiumok vannak!

Ő kétemeletesnek csak a debreceni, meg a sárospataki collégiumot látta s váltig úgy hitte, hogy ahány kétemeletes házat Pesten lát, az — mind kálomista collégium!

Minden, minden olyan kedves volt. Ezer-nyolcszáznegyvenötben Alt Rudolf, a nagy osztrák festő kiadott egy albumot *Buda-Pest előadva 32 eredeti rajzolatban* címen,

amely ezt a mesébe illő kis várost mutatja be. Lehetetlen megindulás nélkül látnunk azt az élénk, mozgalmas, csupaélet várost, amelyből már csak a színes, meleg hangulat maradt meg minálunk, öregedő pestieknél.

És e képek láttára mennyi emlék rajzik fel egyszerre lelkünkben, apróságok, sőt talán semmisségek, de kedvesek, mert hozzátartoznak a régi Pesthez.

Az én emlékeim a hetvenes évek végére, a nyolcvanas évek legelejére nyulnak vissza. A még akkor nagyrészen német magyar várossal! A boltok felírása leginkább német volt. (Gyakran hallottam — én persze nem emlékezhetek rá, — hogy négyéves koromban egyszer az ebédnél megszólaltam rettentő komolysággal:

— Nagyon gazdag ember lehet az az Apotheke.

— Honnan tudod... hát ki az?

— Boltos.

— Hát honnan tudod?

— Olyan sok boltja van; majdnem minden utcasarkon van egy boltja.

Akkor még sok volt a patika, de én nem tudván németül, a boltos nevének gondoltam. Így tudták meg rólam, hogy magamtól megtanultam olvasni. A járókelők nagy részt németül beszéltek és a trafikokon, katonai épületeken a feketesárga szín ott díszlett. Naiv felírások, vagy cinikus rigmusok voltak a táblákon olvashatók. A Kerepesi-úton a Mátyás király-korcsma egyik táblájára ki volt pingálva egy koronás király, aki hordón lovagol s kezében tart

egy korsó habos sört s alá volt írva:

Igyál komám, ma-holnap
Ugyis szákjába dughat a pap!

Szemközti oldalon pedig egy kiskereskedés tábláján:

„Itt különböző hüvelyes vetemények kaphatók, ugymint bab, lencse, kocsikenőcs, ostornyel.”

És azok a sikátorok, utcák, terek: mindenütt jó kövezet, ami csak a fülnek volt rossz, mert éktelen lármát csapott minden kocsi, amelyik rajta járt — esténként persze a mai fogalmak szerint gyéren világítva, csendesek voltak, alig forgalmasok. A lénia egyenes Váci-körút (ma Vilmoscsászár-ut) volt a legforgalmasabb, mert a külső Váci-úton volt a legtöbb gyár és arra vitt az ut Ujpestre, amely élénk összeköttetésben volt Pesttel, de az osztrák államvasut állomása, a mai Nyugati is sok kocsit hozott az utra.

S amikor megindult a város fejlődése, elsőül a Könyök-utcából lett Sugár-ut kezdett épülni. A lebontott utcák helyére a tervezett ut szélességében bazárok épültek, csupa egyforma, alacsony bazár, amikben cukorka, gyümölcs, játékszer, csemege-boltoskák voltak, meg egy kis nyomda, úgynevezett amerikai gyorsajtó, ahol öt perc alatt megkapta az ember a névjegyjét. Akkor még lakója nem volt annak a névtelen utnak, félig köves, félig földes járdáján csak olyanok jártak, akik kifelé igyekeztek a városligetbe. Persze az apró boltoskákon kívül sok látványos bódé volt ott: törpék és óriások, a láb nélküli, a szakállas, a kigyó, a nem tudom én mifajta csodahölgyek; a gépember (a kikiáltó azt hirdette róla, hogy Amerikában rettentő sok kárt tesz a vetésekben...) a világ leg-erősebb embere, aki patkót harap szét, cirkus (az egyik azon a helyen, ahol most a Rózsavölgyiek fiókja van (— le-

égett állatsereglet, panoptikum; ringispil, anatómiai muzeum egymás hátán őríási lármával és tülekedéssel. Ugy emlékezem, hogy az első ház a Haggemmacher-féle ház-tömb volt a Gyár- és a Nagymező-utca között, kapui előtt zoldre festett vasrúccsal... Ott lakott a két híres orosz Bluefstein-leány, az anyjuk félelmes, Szibériából kétszer is megszökött, rablóvezér, a leányok gyerekkori játszótársaim. Megirni való nagyon érdekes a történetük. Az épülő Operaház körül de soká állt a deszkapalánk!

Azt a széles utat petróleumlámpák világították, amiket létrán gyújtottak meg, úgy hogy a cilinderbe a lámpagyújtó belelehelt, mielőtt az égőbe beleszorította. Ezeknek a lámpáknak legutolsó maradványait talán husz éve szedték szét a Belváros közepeán a kis Curia-utcában. Sokáig ott lehetetlenkedett belőlük három darab.

A többi utcán persze sárgafényű gázlámpák égtek, amelyeket hosszú rudakkal gyújtottak meg. Hány mai államtitkár, tanácsos, bankdirektor gyerekkori vágya volt — lámpagyújtónak lenni — ha felnő!... Megnyugtatom őket — így jobb!

A lóvasut a világ legkegyetlenebb rázós és lármás alkalmatossága. A kanyarodóknál éktelenül nyikorgott, valami éles szipító hangot adott, amihez aztán még hozzájárult a lovak oldalán lógó csengő csilingelése, a kocsis túlkölése, a kalauz füttyülése és az ablakok állandó recsegése, — és Tóth Kálmán mindig itt írta a verseit. Itt írta azt is például, hogy „Minek is van a szív s a szivben szerelem!”

Az omnibusz kellemes alkalmatosság volt. A Harmincad-utca-ból indult a Király-utcán át, ment ki a ligetbe — a gólyához. Szívesen megállt ott, ahol ráintett a pasas, nem volt megállóhelye. Indulás előtt a kocsis felállt a bakon és pattogtatta az ostarát s leste, csalta a vendéget. Egy ülőhely négy krajcár volt (a kocsis mellett kettő, azzal a kocsis mindig elbeszélgetett). Deák Ferenc, aki csak a kocsi „dohányzóknak” feliratú hátsó részében ült, a négykrajcároson kívül még egy szivart is adott a kocsisnak, aki úgy a szivart, mint a kápot, ugynevezett suszterallért mindjárt eladta a lelkes hazafiaknak, akik egy Deák-féle szivarért szívesen adtak egy ezüst huszast is. A közönség hódolata, tapintata mindig kifejezésre jutott. Senki sem akart mellé ülni; erős, nagy teste szűken fért volna el, ha valakivel meg kell osztani a helyet, de az öreg ur e figyelmet nem fogadta el s maga mellé tessékelt az urakat. Ilyenkor kijárt az István-utra, ahol most

egy zárda hatalmas kertje terül el. Gyakran lehetett látni, amikor gyámoltjaival, a kis Vörösmarty-árvákkal labdázott. Megható volt gyengédsége a kis gyermekek iránt. Hogy futott az előtte guruló labda után, vagy hogy futott előre, hogy meg ne dobja!...

A vasárnap délutáni széles jókedvű, népi mulatozást jelentette a „Sawwirt”. Tipikus alakja volt a mulató Pestnek. Hozzá tartozott a mulatáshoz, mert az valami szellemi masszázs-féle volt, hogy az embert a korcsmáros legorombítja a sárga földig. Dehát ez nem az uri publikum gorombája volt, pedig az is dicsekedett eggyel... Az volt a *die grobe Janka*. Ott, azon a ponton ahol annak idején a Kigyó-tér (együzede lehetett a mai Apponyi-térnek) befutott a Sebestyén-utcába, balról az első házban volt egy cukrászda. Különösen a pogácsája meg a meleg hachéja volt híres és a — snapszja... Ebből már sejthető, hogy kiváló tizóraizó helyről van itt mostan szó. Tudniillik a ferencrendiek templomával szemben állott a királyi Kuria hosszu, szürke, egyemeletes palotája s háttal szomszédosan a királyi Tábla kétemeletes épülete; mikor tanácsülésben együtt ültek amott a méltóságos, itt a nagyságos (mindkettőből jóval kevesebb volt, mint ma... akkor több méltóság volt, mint méltóságos) urak, s az elnök szünetet rendelt, bizony legtöbbször lementek tizóraizni a gróbe Jankához, akinél néha ott is felejtették magukat s volt rá eset, hogy a tanácselnök beszéltette a szolgát:

— János, ménjen csak át a méltóságos urakért a cukrászdába, jöjjenek már, folytassuk az ülést!

Az „Arany Sas”-fogadó az Ujvilág-utcában, (a mai Semmelweis-utca) a kaszinó épületén túl állott. Füstös, alacsony éttermében — szutykos, sötét terem — olyan urak ülték körül az asztalokat, akik melényzebből kifizették volna valamelyik kisebb bank alaptőkéjét, bár akkor még nem létezett kicsi bank — még a „Sas”-ban sem. Ott az asztalok között járt-kelt az öreg Bizay, aki egy vidéki megyei huszárnak volt a fia, de miért, miért se, mindenki báró urnak szólította s utóbb már maga is megkövetelte, hogy így szólítsák — nevezvén magát a *nemzet bárójának*, mivel hogy ötlet nem a császár, de maga a magyar nemzet tette meg bárónak.

(Mulatságos vén fickó volt; egyszer észrevette, hogy inasa nagyon rájár azokra a butélla-borokra, amikkel uri barátai kedveskedtek neki. Előhívja hát a síhedert: — Te pernahájder — kiált rá, — látom,

hogy te iszogatód a boromat! Hát inkább ajánlok neked egy egyezséget: — most hagyj békét a boraimnak és én a végrendeletemben majd gondoskodom arról, hogy aztán annál többet ihass!

— Oh kezitcsókolom méltóságos báró ur — nem fogok többé hozzányulni.

Mind a kettő betartották az egyezséget. Az inas nem ivott többet. A végrendeletében a „báró” valóban gondoskodott az inasáról, hogy ihasson; t. i. hagyott neki egy hordócska *sósheringet*...)

A Sas emeleti szobáinak egyikében lakott egy öreg ur vagy harminc esztendeje, ki nem mozdult belőle és senki sem engedett magához; ebédjét, vacsoráját, szám-láját úgy nyújtották be az ajtónyíláson. Sohasem takarítottak nála. Rekord: harmincesztendő piszok!

A Lánchiddal, az egyetlen Duna-hiddal szemben állott az „Európa”-szálló, feljebb az „István főherceg”, jobbra a Frigyes főherceg palotája és a Fürdő-utca sarkán gyönyörű egyemeletes palota, valamikor gróf Széchenyi István otthona, később pedig a „Duna-fürdő”. (A kapu alatt volt emléktábláját a Kereskedelmi Bank hatalmas palotájának falába helyezték, ma is ott olvasható.)

A Rózsa-tér — azon a helyen, ahol most az Ungvári-féle Váci-utca—Eskü-ut sarki üzlet van — volt a Török császárvé háza. A biliárdozók főfészeke, a pesti mohamedánok tanyája (a görögök a Sütő-utca és Fehérhajó-utca sarkán levő kaviarniába jártak cikóriát inni és vitatkozni). A Török császárba jártak a város-házi urak délelőttönként uzsonnára. A pompás cégtáblája — a török császár remek arabus paripán — ma egy soroksári-uti kávéház falát díszíti. A kártyások a mai Kossuth Lajos-utca és Múzeum-körut sarkán állott Zrinyibe jártak. Annak a cégére, egy nagyszakállu, zászlótartó magyar vitéz volt, „egy Zrinyi”, ez ma a fővárosi muzeumban látható. A nemzeti színházi művészek is jártak oda, pénteken, előadás után, halászlét kaptak ott. Jókai egy pompás Hamlet-paródiáját úgy fejezi be, hogy mikor már a tragédia minden szereplőjét boldoggá tette és csak Hamlet apjának szelleme kuporog a sülyesztőben, azt szólaltatja meg, mondván:

Hamlet! Hamlet fiam! Hej! Hallod-e? Emlékezzél reá: — Péntek vagon! Drámai nap. És minden pénteken Halászlévet kapunk a Zrinyiben. Hát vacsorálni aztán oda tartsi!

Az Akadémia első otthona az akkori

Uri- (ma Petöfi Sándor-) utca és Invalidusok-utcája) később Granátos-, ma Városház-utca) közti ugynevezett Trattner-Ká-

rölyi-féle átjáróház harmadik emeletén volt. Hogy a mult évben a nagyon szép épületet kívül-belül nagy áldozatkészséggel kitaraszták, elmulasztotta a tuajdonos azt a kegyeletes kötelességet, hogy emléktáblát tegyen azon szük ajtócska fölé, amelyen át Kazinczy és tudós társai jártak, midőn a Tudós-társaság gyűléseire mentek, reménykedve egy eljövendő jobb, dicsőbb kor iránt.

A Hatvani- és Gránátos- (ma Kossuth Lajos- és Városház-) utcák sarkán állott a Grassalkovics herceg-féle gyönyörű barokk-palota, Remek kis bijou; erkélyét hatalmas tölgyfa kapuja fölött két óriási Atlasz tartotta — ugyanaz, amelyek ma a Standard-palota főkapujának két oldalán nyújtóznak. Ott volt gyerekkoromban a rendőrség. Jellemző az akkori viszonyokra, hogy egy szilveszteri nap délutánján éppen ez előtt a ház előtt, tehát a rendőrség orra előtt lopták ki a pénztárcáját édesanyámnak. Pedig akkor még zsebet is viseltek a hölgyek, olyat, amelyiknek a bejáró nyílását gyakran maguk is nehezen találták meg a sok fodor, csipke, szalag között. De a pernahajder zsebmetsző hamarosan rátalált. A tárcában husz forint volt... Akkor nagy összeg. Akár egy tínöt lehetett rajta venni...

A Nemzeti Színház — az ideális műve-

szet igazi temploma — a közönség dédelgetett kedvence volt. Egyetlen magyar színház, amelyet megható szeretettel vett körül az egész város intelligenciája. Ma már senkisémet érti, hogy lehet egy színházat szeretni. Ma a primadonnákat (a női és férfi primadonnákat!) szereti a közönség, a színházba az ő kedvükért jár... A nemzeti akkor kedves is volt, Kezdetben kárpitozása vörös és arany volt, de a ki egyezés után Orczy Bódog báró a szépséges királyné asszonyunk iránti hódolatból a Wittelsbachok színeibe, „kék-ezüst”-be öltözteté. Emlékezem, amikor Sardou *Fedora*-ját bemutatta a Nemzeti Színház (1883), a címszerepet hallatlan sikerrel játszotta Helvey Laura. Ugy a darab, mint az akkor ifjuságának és szépségének teljében álló művésznő olyan vonzó erőt gyakorolt, hogy a Pest felé jövő gyorsvonatok zúfolva voltak olyanokkal, akik a *Fedora* kedvéért jöttek a fővárosba. Beszéltek akkor, hogy a színház nézőtere a vidéki dámák és uraságok találkozóhelye volt... Ezt a sikert sem ismerik a mai színházak.

Persze — minden változik. A régi Pest már egészen eltűnt s helyette itt van az új Budapest, amelyben rohannak az utcákon. Igazán jóízűen elácsorogni csak a régi Pesten lehetett; még ma is jól esik — úgy gondolatban — elácsorogni azokon a régi szük utcákon... Bizony, nagyon jól esik!

Reza Dezső.

Tárgy

Hely

Idő

Szem

Helys